

БІБЛІОТЕКА ДІДУШИЦЬКИХ: ІСТОРІЯ, ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ФОНДІВ

Мирослава Дядюк

завідувач відділу рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника,
канд. іст. наук

На основі архівних документів висвітлюються основні етапи формування та розвитку Бібліотеки Дідушицьких до 1939 р. Введено в науковий обіг історичні факти про книжковий та архівний фонди родини Дідушицьких у складі Львівського філіалу Бібліотеки АН УРСР, у період Другої світової війни та післявоєнний час. Порушено питання перспектив реконструкції Бібліотеки Дідушицьких.

Ключові слова: архів, рукописний фонд, бібліотека, документи, історична колекція.

The main periods of formation and development of Dzieduszycki Library up to 1939 are described using archival documents. Historical facts about book and archival holdings of the Lviv branch of Academy of Sciences of Ukraine Library in the Second World War period and post-war time are entered into scientific circulation. The question of possible reconstruction of Dzieduszycki Library is discussed.

Keywords: Archives, Manuscript holdings, Library, Documents, Historical collections.

На основании архивных документов отображены основные этапы формирования и развития Библиотеки Дедушицких до 1939 г. Введены в научный оборот исторические факты о ф амильном книжном и архивном фондах Дедушицких в составе Львовского филиала Библиотеки АН УССР, в период Второй мировой войны и послевоенное время. Затронут вопрос перспектив реконструкции Библиотеки Дедушицких.

Ключевые слова: архив, рукописный фонд, библиотека, документы, историческая коллекция.

Упродовж жовтня 1939 — травня 1941 рр. у зв'язку з ліквідацією низки наукових, культурно-освітніх, релігійних закладів та згідно з Постановою Ради народних комісарів УРСР від 2 січня 1940 р. «Про організацію наукових установ у західних областях УРСР» була створена Львівська філія Бібліотеки Академії наук Української

Радянської Соціалістичної Республіки*. До її фондів було передано книжкові та рукописні матеріали наукових інституцій «Наукового товариства ім. Шевченка», «Народного Дому», Бібліотеки Баворовських, «Національного закладу ім. Осолінських у Львові», а також архіви товариств та організацій, релігійних установ, приватні архіви вчених, письменників, громадських діячів і родинні архіви. Кожна з перелічених книгозбірень, до моменту передачі її книжкових і рукописних масивів у фонди Львівської філії Бібліотеки АН УРСР, мала свою історію. У переважній більшості їхні фонди були відомими та запитуваними у суспільстві, а з їх націоналізацією у 1939 р. пройшли нелегкий та часом драматичний шлях.

Бібліотека Дідушицьких у Львові (*Потурицька бібліотека, Biblioteka Poturzycka*) мала свою давню історію, пов'язану з представниками родини Дідушицьких**, які формували її в різні періоди.

* Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника (далі — Бібліотека). З 1963 р. — *Львівська державна наукова бібліотека Міністерства культури УРСР* (згідно з Постановою Президії Академії наук Української РСР від 3 червня 1963 р. № 22 «Про виконання постанови центрального Комітету Комуністичної Партії України» і Ради Міністрів Української РСР «Про заходи з поліпшення діяльності Академії наук УРСР» від 28 травня 1963 р. № 643); з 1969 р. — *Львівська державна наукова бібліотека АН УРСР* (за розпорядженням Президії Академії наук Української РСР № 359 від 11 квітня 1969 р. «Про прийняття у відання Академії наук УРСР 4 наукових установ м. Львова»); з травня 1971 р. — *Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника АН УРСР* (за Постановою Ради Міністрів Української РСР № 202 від 7 травня 1971 р. «Про присвоєння імені В. Стефаника Львівській науковій бібліотеці та бібліотеці № 16 Радянського району м. Києва»); з 1994 р. — *Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України* (згідно з Постановою загальних зборів Академії наук України від 23 березня 1994 р. «Про перейменування Академії наук України»); з 2008 р. — *Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника* (згідно з Указом Президента України від 10 квітня 2008 р. № 314/2008 «Про надання Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаника Національної академії наук України статусу національної»). Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника є правонаступницею Львівської наукової бібліотеки ім. Стефаника Національної академії наук України.

** **Дідушицькі** — аристократична полонізована родина, виводиться від руських бояр Дідушичів, які з XV ст. осіли в околицях Стрия (Львівська обл.).

Частково певні аспекти створення та внесок членів родини у її розвиток висвітлені у науково-довідкових виданнях та окремих публікаціях [4; 5; 9; 42; 47; 56-58; 67-73]. Наголошуючи на інформативній насиченості названих публікацій, все ж існує потреба подальшого вивчення поставленого питання, у т. ч. введення до наукового обігу нововиявлених джерел та їх розкриття.

Ще на початку XVII ст. Єжи Дідушицький (1670–1730) зібрав бібліотеку в кількості понад 3,5 тис. томів та у своєму маєтку в с. Цуцилівці (тепер с. Вільхівці Жидачівського району Львівської області) мав чималу галерею образів. Після його смерті частина колекції потрапила до книгозбірні Валеріана Дідушицького (1754–1832) в Поточиськах (тепер с. Поточиська Городенківського району Івано-Франківської області), згодом її було передано до Національного закладу ім. Оссолінських у Львові. Інша ж значна частина рукописів потрапила до книгозбірні, яку на початку XIX ст.* заклав Юзеф Дідушицький (1776–1847). Свою назву — Поторицька бібліотека (далі — *Бібліотека, Бібліотека Дідушицьких*) — отримала від маєтку в с. Поториця (тепер с. Поториця Сокальського району Львівської області).

Родинну традицію підтримав і продовжив син Юзефа Дідушицького — Володимир (старший)**, який у листопаді 1858 р. перевіз Бібліотеку з Поториці до Львова [46, арк. 19], помістивши її як частину Природничого музею ім. Дідушицьких (далі — *Музей*) у палаці на вул. Курковій, 15 (тепер вул. Лисенка, 15). У 1886 р.

* Початки створення бібліотеки датують по-різному: 1812 р. — з поселенням Юзефа Дідушицького в с. Поториці, між 1812–1820 рр., або 1830 р.; «між роком 1815 а 1835» [25].

** **Дідушицький Володимир** (1825–1899) — землевласник, засновник ординації (неподільного спадкового маєтку). Політичний і громадський діяч, посол Галицького сейму, з 1876 р. — крайовий маршал, член Палати панів. Природознавець-орнітолог, колекціонер, засновник природознавчого музею у Львові, з 1881 р. — член-кореспондент Академії наук у Кракові. У 1880 р. В. Дідушицький передав музей Львівському магістрату і забезпечив його довічне фінансове утримання за рахунок прибутків від створеної «Ординації Поторицької» — юридично оформленої неподільної спадщини, яку у 1893 р. затвердив парламент у Відні, а музей отримав офіційну назву — «Природничий музей ім. Дідушицьких».

Бібліотеку було перенесено до нового приміщення Музею на вул. Рутовського (*тепер вул. Театральна, 18*). Наступного року, коли Музей було вже облаштовано, та з огляду на урядове впровадження у життя Поторицько-Заріцької ординації, яка зобов'язувала ордината В. Дідушицького утримувати обидві інституції і дбати про їх розвиток, Бібліотека отримала статус публічної книгозбірні [23, арк. 12]. Після смерті В. Дідушицького (старшого) від 1899 р. Бібліотекою заопікувалася його дружина Альфонсина Дідушицька (1876 р. н. — ?), яка свого часу збагатила теологічний відділ Бібліотеки та поповнила збірку творами белетристики. У цей період Бібліотека повертається до родинного палацу Дідушицьких на вул. Куркову, залишивши в Музеї літературу природничої тематики (за винятком старих видань) [23, арк. 13]. Під час Першої світової війни Альфонсина Дідушицька померла, її наступником став Володимир Дідушицький (1885–1971) (молодший), який і опікувався Бібліотекою до осені 1939 р.

Юзеф Дідушицький зібрав декілька тисяч книг з історії та колекцію польської, латинської і французької художньої літератури. Основу Бібліотеки становили друки XVI–XVII ст., яку власник постійно поповнював рукописами та тогочасними виданнями. Ю. Дідушицький був одним із небагатьох в Галичині, хто комплектував свою бібліотеку циркулярами та розпорядженнями Галицького намісництва. Поповненню бібліотечної збірки сприяли контакти її власника з краківськими і львівськими книгарнями, завдяки їм отримував не лише тогочасні видавничі новинки, а й рідкісні видання, рукописні пам'ятки та графічні твори. Збірка розросталася і внаслідок обміну з іншими бібліофілами, зокрема з Августом Бельовським, Гвальбертом Павликовським та ін. Цінні набутки до Бібліотеки надходили із синявської бібліотеки Чарторийських, від Лукаша Голембйовського. На початку своєї бібліофільської діяльності Ю. Дідушицький формував бібліотеку по-аматорськи, однак, згодом в наукових і мистецьких колах отримав репутацію авторитетного колекціонера, який, окрім книжкових видань, збирав рукописи, іконографічні матеріали та природничі колекції*. Надбання Ю. Дідушицького були відомими в

* Зокрема, мінерали, які зібрав Ю. Дідушицький, упорядкував професор Ягеллонського університету Людвік Зейшнер.

бібліофільських колах^{*}, частими гостями Поторицького маєтку стали відомі університетські професори, письменники, артисти [72, с. 66-67].

Упорядкуванням, переважно фоліантів, від березня 1855 р. займався Юзеф Лозинський (1827–1897) — колишній стипендіат і підопічний Ю. Дідушицького, приятель його сина Володимира. Працюючи бібліотекарем, Ю. Лозинський звряв наявні бібліотечні примірники з картковим каталогом, каталогізував нові надходження та підготовляв інвентарі, сортував фонди на відділи за мовою написання, систематично передавав книги на опрацювання [23, арк. 12 зв.]. У 1857 р. бібліотекар Лозинський переклав найважливіші пергаментні документи [45], у 1861 р. цю роботу продовжував Люціан Татомир [61]. Приблизно 1860 р. на архівну частину Бібліотеки Ю. Лозинський створив хронологічний список документів [44]. Згідно з обліком, на 20 липня 1861 р. Бібліотека була старанно упорядкована і нараховувала 14 500 томів [23, арк. 19]. У цей час книгозбірня інтенсивно комплектувалася. Зокрема, В. Дідушицький закупував цінні часописи і книжкові видання, особливо під час своїх подорожей. Співробітники Бібліотеки вели жвавий обмін дублетами з власниками інших бібліотек, закупували спадщину бібліофілів. На 1877 р. бібліотечна збірка Дідушицького збільшилася до 30 тис. томів. Ю. Лозинський закупував рідкісні автографи, зокрема в емігрантів для Бібліотеки був закуплений пергаментний рукопис Длугоша «Vita beatae Cunegundis» — реліквія монастиря Кларисок у Старім Санчі, викрадена за невияснених обставин. Через цей рукопис у В. Дідушицького було чимало клопотів, оскільки монастир домагався його повернення [71, с. 325].

Фактично з 1858 р. (від моменту перенесення до Львова) Бібліотека стає доступною для читачів. Її відвідують і вчені, і журналісти, і літератори Львова та околиць. Відомі діячі науки і культури, зокрема Корнель Уейський, Кароль Естрайхер, Кароль Шайноха та ін., залишили записи у «Пам'ятній книзі Поторицької бібліотеки»^{**}. За дозволом власника книги можна було випозичати

^{*} Тепер їх легко впізнати за характерною стильною оправою та підписами «J. D.».

^{**} «Pamiętna Księga Zwiedzających Zbiory Ojczyste Pana Włodzimierza Dzie duszyskiego» зберігається у фондах відділу рукописів НЗО у Вроцлаві. (Од. зб. 9840/II). Останній запис у книзі датується 14 липня 1927 р.

додому. Від 1863 р. такими послугами могла користуватися й академічна молодь. Щороку кількість читачів зростала. Наприклад, у 1863 р. у щоденнику відвідувань Бібліотеки було записано 460 читачів, 1864 р. — 821, 1865 р. — 1218, 1866 р. — 1917, 1867 р. — 2290, 1868 р. — 2691. Незважаючи на те, що у 1867 р. Ю. Лозинський запровадив «Правила випозичання книг Поторицької бібліотеки» /16 пунктів/ [55], академічна молодь їх не дотримувалася. Тому від 1 січня 1869 р. випозичання книг було призупинено, а хранитель Бібліотеки Ю. Лозинський всі свої зусилля спрямував на врегулювання цього питання, зокрема на повернення 355 книг [19; 55].

Восени 1898 р. функції бібліотекаря почала виконувати Марія Зайончковська [28; 71, с. 324-325; 72, с. 120-122]. Бібліотека продовжувала активно працювати та розвиватися — 1 квітня 1912 р. була зачислена до когорти почесних членів Польського наукового Геральдичного товариства у Львові [6]. Перед Першою світовою війною збірки Бібліотеки поповнилися цінними депозитами і дарами, інтенсивніше почали розвиватися стосунки з іншими науковими закладами в краю та за кордоном. Найціннішим надбутком 1911 р. стала літературна спадщина історика, письменника, віце-куратора Національного закладу ім. Оссолінських у Львові, члена Польської академії наук Мавриція Дідушицького (1813–1877). Для Бібліотеки було придбано: 20 рукописів М. Дідушицького, 39 друкованих творів, родинні документи, збірку рецензій на праці М. Дідушицького та ін. [18]. На 1 січня 1914 р. Бібліотека містила 48 005 книг, 24 папки брошур, 19 тек листівок, 334 рукописи, 1 820 автографів, 105 пергаментів, 448 дипломів, 3140 копій дипломів, 15 «тек» етнографа, історика, бібліотекаря та мемуариста Лукаша Голембйовського (1773–1849) [20].

Події Першої світової та польсько-української воєн згубно вплинули на діяльність Бібліотеки Дідушицьких: якщо у 1914 р. Бібліотека поповнилася 59 книгами, то у 1915 р. не надійшло жодного видання, про що свідчить запис: «1915 Wojna... піс» [12, арк. 38]. Були втрачені зв'язки з варшавськими та краківськими науковими інституціями, видавництвами, спостерігалось значне обмеження дарів. Бібліотека стала повільно поповнюватися новими надходженнями, починаючи з 1916 р., коли інституція отримала 5 нових книг, в 1917 р. — 15, 1918 р. — 64, 1919 р. — 71, 1920 р. — 85

[12, арк. 38-38 зв.]. Інформацію про вміст фондів книгозбірні Дідушицьких було оприлюднено у 1916 р. Зокрема, згідно з поданням Едварда Хвалевіка, Бібліотека налічувала близько 20 000 томів, серед друків XVI ст. зберігалося близько 30 унікальних видань, 1 000 рукописів, близько 3 000 гравюр (переважно зі збірки Люціана Семенського (1807–1877), польського письменника), 3 000 монет і медалей [67, с. 66].

Упродовж 1920–1925 рр. Бібліотека була закрита [23, арк. 19]. На місце М. Зайончковської, яка звільнилася за станом здоров'я, з 1922 р. на посаду бібліотекаря була запрошена Вжоскувна. На підставі каталогу, який уклала її попередниця, вона працювала над інвентарем. Загальну опіку над Бібліотекою як судовому кураторові було довірено директорові бібліотеки Львівського університету Рудольфові Котулі. За його рекомендацією ординат Володимир Дідушицький (молодший) у лютому 1925 р. на посаду бібліотекаря запросив доктора філософії Мар'яна дес Логеса (1898 р. н. — ?), який шість років працював урядником в університетській бібліотеці у Львові [23, арк. 13, 19]. Доктор Мар'ян дес Логес зобов'язався працювати у Бібліотеці п'ять днів на тиждень від 16 до 19 год. і, фактично, був на той час єдиним її постійним працівником. Ознайомившись із станом Бібліотеки, він визначив її непридатною для користування. Тому свою роботу розпочав (частково залучивши ще трьох осіб з обслуги палацу Дідушицьких) із «чищення» частини Бібліотеки. Приводячи у належний стан книгозбірню, вивчав принцип розміщення книг, стан рукописних фондів (зберігалися у шкільних шафах), давніх актів, кореспонденції та ін. документів. У 1926 р. до його рук випадково потрапив каталог рукописів, отож Мар'ян дес Логес почав опрацьовувати архівну частину Бібліотеки. Як виявилось, фонд рукописного відділу (328 одиниць зберігання) мав недосконалий картковий каталог, який упродовж 1900–1910 рр. уклала М. Зайончковська, та «іменне зведення рукописів», і загалом складався з архівалій Бібліотеки Дідушицьких та збірки рукописів великого архіву Генеральної Управи Маєтків, родинної кореспонденції та ін., які були частиною інтегральної цілісності Бібліотеки. Дес Логес відзначив, що найкращий розвиток архіву, через купівлю збірок і документів, припадав на період діяльності В. Дідушицького (старшого) і його бібліотекаря Й. Лозинського. Архів

зберігався у теках. Продовжуючи роботу з оригінальними документами та їх копіями, Мар'ян дес Логес сформував 41 теку. Водночас залишалося багато неопрацьованих тек і конволютів. До них належали: рукописна спадщина М. Дідушицького, а також значна частина документів управи маєтками та кореспонденція. Родинні документи Дідушицьких та їх приватне листування новий бібліотекар повернув В. Дідушицькому [44].

Користуватися Бібліотекою й далі було неможливо: іменний каталог, укладений до книжок польського відділу (11 660 позицій), був перемішаний, інша ж частина книг перебула у страшному неладі. У незадовільному стані були й інші каталоги Бібліотеки. Брошури, поміщені в теках, хоч і мали окремий каталог, однак також вимагали упорядкування. Загалом у холодному і запорошеному приміщенні панував хаос, збірки частково (у т. ч. й альбоми) були складені на вікнах та підлозі. Робота нового бібліотекаря була зосереджена на виправленнях хиб, які допустили попередники, і над укладанням іменного каталогу польського відділу, передусім тієї значної його частини, яка мала інвентарні номери, проставлені у 1922 р. Приступивши до інтенсивної роботи навесні 1925 р., уже у вересні наступного року Мар'ян дес Логес підготував іменний каталог від 1 до 10 032 позицій. Решта, понад дві тисячі од. зб., вимагали іншого підходу до їх опрацювання. Після створення каталогу зайнявся інвентаризацією неопрацьованого фонду та перевіркою фонду на наявність.

У другій половині 1920-х рр. надходження до Бібліотеки були незначними: на придбання книг виділялися незначні кошти, за купувалися переважно книги з історії, польської літератури, історії мистецтв польською і французькою мовами. У цей період Бібліотека отримувала як дар по примірникові видань від книгарні «Атлас», Наукового товариства у Львові, Академії мистецтв у Кракові. В. Дідушицький для Бібліотеки придбав збірку «київських» листівок і брошур за 1916–1918 рр. Користуватися фондами Бібліотеки могли лише науковці, і то після безпосереднього порозуміння з керівником; об'єктами їхнього зацікавлення були переважно рукописи і рідкісні видання [22].

Про тогочасний склад Бібліотеки можемо дізнатися з анкети щодо кількісного складу фондів Бібліотеки, яка надійшла від відділу науки Міністерства освіти і релігії у Варшаві (1926 р.).

Тодішньому керівникові Бібліотеки Дідушицьких було проблематично дати відповідь на розписані пункти цієї анкети, зокрема про вміст фондів. Тому Мар'ян дес Логес подав приблизну кількість: 48 222 тт. у т. ч. 19 інкунабул, 24 теки брошур, 19 тек листівок; 1 820 автографів. Під знаком запитання залишалася кількість рукописів (334 ?), гравюр (3 000 ?). Тодішній керівник Бібліотеки не зміг дати відповідь щодо кількості — карт, нот, глобусів, медалей, нумізматики, не була уточнена і кількість примірників періодичних видань, які були включені у загальну кількість томів книгозбірні. Поясненням подання неточних даних був загальний стан бібліотечних збірок.

Щоб досягти рівня поважної наукової установи, Бібліотека потребувала ґрунтовної реорганізації, фахового персоналу. Бібліотека не мала відповідного приміщення. Чотири кімнати палацу на вул. Курковій, 15 були явно затісні для розміщення збірок: книги стояли на підвіконнях у два ряди, стелажі сягали стелі, періодичні видання через брак площі лежали на шафах. Щоб розширити площу Бібліотеки, розпочали освоювати сусіднє крило будинку. Загалом же Бібліотека була частиною «мешкального» палацу Дідушицьких. Ключі до неї зберігав дворецький. Від крадіжок книгозбірня була захищена загратованими вікнами, протипожежних засобів Бібліотека не мала [23, арк. 12; 44].

Пrawdopodobно, що дані про склад бібліотечної збірки, які подав бібліотекар Мар'ян дес Логес, у згаданій вище анкеті зумів уточнити Едвард Хвалевік. Зокрема, довідкове видання 1926 р., яке він підготував, вказувало, що Бібліотека Дідушицьких налічувала: 48 222 томи, з них 37 тисяч стосувалися польської історії та літератури. У Бібліотеці зберігалися інкунабули, праці з ділянки історії, давньої польської і латинської літератури. З дарів Альфонсини Дідушицької у Бібліотеці були представлені праці з теології та белетристика польською, французькою, англійською мовами. Бібліотека відзначалася наявністю збірки цінних рукописів (334 од. зб.) З них — 105 пергаментів, починаючи з XIII ст.; 140 документів з автографами польських королів і їх листи (серед яких листи Длугоша, щоденник подорожі канцлера Оцеського; теки Голембйовського, в яких зберігався ілюмінований молитовник з XVIII ст.; близько 1 820 різних автографів. Рукопис «Król Ducha» Ю. Словацького; родинний архів Дідушицьких; брошури, листівки

та близько 500 карт і унікальних стародруків (близько 30 од. зб.) (напр. «Dialogus» Матеуша з Кракова та ін). Колекція мистецьких творів налічувала 3 000 од. зб. Нумізматична і фелеристична збірки були представлені у кількості близько 3 000 монет і медалей. Бібліотека мала власний екслібрис [68, s. 379-380].

Щоб вирішити проблему кадрів, 1 листопада 1929 р. помічником бібліотекаря у Бібліотеці Дідушицьких почав працювати Ришард Верхратський, якого у 1930 р. для підвищення кваліфікації за рекомендаціями власника — В. Дідушицького та бібліотекаря Мар'яна дес Логеса було влаштовано на практику у бібліотеку Львівського університету [38, арк. 22]. А через рік (у січні 1931 р.) Р. Верхратський уже працював бібліотекарем замість Мар'яна дес Логеса [48, арк. 11-12].

7 жовтня 1930 р. Бібліотека Дідушицьких вже займала п'ять кімнат у партері палацу [38, арк. 21]; у 1932 р. отримала частину спадщини приватної книгозбірні директора природничого Музею, польського ентомолога, геолога і палеозоолога професора Ярослава Ломницького (1873–1931). Упродовж 1932–1936 рр. Бібліотека збагатилася значною кількістю періодичних видань від понад

50 видавництв [14]. Завдяки дарам за 1932–1934 рр. збірка зросла на 123 од. зб. Внаслідок низки реорганізаційних заходів було здійснено інвентаризацію видань латинського відділу та збірки карт, продовжено упорядкування і підготовку до інвентаризації збірки рисунків і гравюр [2].

Відома і цінна Бібліотека Дідушицьких зазнала значних втручань у 1939–1940 рр. Перша радянська окупація Галичини завдала значної шкоди цілісності цієї інституції. Зі встановленням радянської влади доля її збірок вирішувалася 30 листопада 1939 р. на засіданні Комісії з охорони пам'яток культури при Тимчасовому управлінні по Львівській області. Про неї йшлося у доповіді про бібліотечні й архівні фонди у Львові інспектора названої Комісії, музеєзнавця та історика Івана Карпинця. Під час реорганізації львівських музеїв, бібліотек та архівів Поторицьку книгозбірню було згадано у чисельних доповідних записках [47, с. 9, 13]. Перші реальні заходи щодо націоналізації Бібліотеки Дідушицьких розпочалися 5 лютого 1940 р. Згідно зі звітом польського мистецтвознавця, керівника кабінету бібліотекознавства Львівського філіалу Бібліотеки АН УРСР Францішка Пайончковського [15], Бібліотека Дідушицьких займала шість приміщень, з них дві кімнати слугували сховищем для книг, які були розміщені за інвентарними номерами і перебували у доброму стані. У трьох кімнатах стояли порожні шафи, в яких раніше зберігалися рукописи та художні твори, забрані до Архіву м. Львова*. Частково шафи були заповнені книгами з приватної бібліотеки Дідушицьких, які сторож Дзядош переніс з горища, склав у шафи та розмістив на підлозі. Разом з книгами був перенесений стос рукописних матеріалів (інвентарі маєтків, люстрації воєводств і староств). У шостій кімнаті стояло шість великих шаф: в одній з них містилася кореспонденція Дідушицьких, у другій зберігалися різні акти. Чотири шафи були заповнені книжками, переважно з печатками Бібліотеки

* Згідно з передмовою (автор Галина Кінаш) до опису архівного фонду № 64 (Дідушицькі), який зберігається у фондах Центрального державного історичного архіву України у Львові і містить переважно документи про суспільно-політичну діяльність В. Дідушицького, членів його сім'ї та споріднених родин Дзялинських та Мйончинських, матеріали поступили наприкінці 1939 р., частина ж документів Бібліотеки Дідушицьких залишилася у родинному палаці у кількості 500 кг.

Дідушицьких. Звітуючи про стан бібліотеки, Ф. Пайончковський навів дані про її кількісний склад, покликаючись на видання Едварда Хвалевіка від 1926 р. [68, с. 379-380]. Під час ознайомлення Ф. Пайончковського з реальним станом бібліотеки комендант Перм'яков заявив, що підставою для передачі Бібліотеки Дідушицьких повинні бути: завірений підписом і печаткою лист директора Львівського філіалу Бібліотеки АН УРСР та лист від секретаря «Облспілки».

У зв'язку з тим, що палац Дідушицьких на Курковій було передано для потреб військових, комендант палацу зателефонував до дирекції Львівського філіалу Бібліотеки АН УРСР з проханням негайно забрати книжки. Тимчасово виконувач обов'язків директора Львівського філіалу бібліотеки Яків Зайкін терміново повідомив Петра Панча, голову Комісії з охорони пам'яток культури при Тимчасовому управлінні у Львівській області, про ситуацію, що склалася, і заявив про готовність забрати книгозбірню Дідушицьких та просив видати потрібний для цього документ [43, арк. 49]. Однак вирішення цього питання затягувалося. Як засвідчують документи, палац на вул. Курковій зайняли військові, вони пограбували книгозбірню, погрожували спалити рукописи і книжки [47, с. XIX, XX, 166, 189-192].

Перевезення Бібліотеки Дідушицьких планувалося на квітень 1940 р. [54]. Переміщення книг і рукописів з вул. Куркової на вул. Оссолінських відбувалося під керівництвом завідувача відділу комплектування Івана Боднара і тривало 11-30 квітня і 3-11 травня 1940 р. Здійснював перевезення (26 возів) бібліотекар відділу комплектування (працівник групи концентрації) Пантелеймон Хитра [24].

Відразу після прибуття книгозбірні Дідушицьких на вул. Оссолінських працівники польського сектору відділу рукописів Львівського філіалу Бібліотеки АН УРСР (Степан Інґльот, Гадеуш Лютман, Юрій Кречмар, Кристина Опенауер-Сьренньовська) приймали збірку, виокремлюючи рукописи із загального фонду колекції. Впродовж квітня 1940 р. ця робота була одним із пріоритетних завдань відділу рукописів [16], а в травні 1940 р. 11 днів (з 11 до 13 год.) здійснювалося розміщення рукописів у сховищі [17].

На засіданні Вченої ради Львівської філії Бібліотеки АН УРСР 26 липня 1940 р. під час обговорення питання щодо перебігу концентрації книжок і архівів до бібліотеки завідувач відділу

комплектування Іван Боднар повідомив, що серед 41 книгозбірні, що надійшли, знаходиться й «т. зв. бібліотека Потужицька, що має велику кількість старих друків, рукописів і цінних книжок різного змісту, а також давніх річників польських щоденників» [47, с. 77]. Згідно з актом про надходження з відділу концентрації бібліотек та колекцій у фонди Львівського філіалу Бібліотеки АН УРСР, з книгозбірні Дідушицьких надійшло близько 30 тис. томів: «Велике число цінних стародруків, кілька інкунабулів, комплектні річники часописів і журналів, художня польська, німецька і французька література» [47, с. 88-89]. Також у 1940 р. відділ рукописів Львівського філіалу Бібліотеки АН УРСР отримав від Науково-природознавчого музею Академії наук УРСР на вул. Рутовського (*тепер вул. Театральна, 18*) збірку фотографій і особисту кореспонденцію Дідушицьких. Кореспонденцію було долучено до Архіву Дідушицьких, а фотографії передано до Кабінету мистецтв бібліотеки [7]. У першій половині 1940 р. було складено детальний «Список книг, альбомів світлин та інших предметів колишньої Поторицької бібліотеки Дідушицьких, переданих до Музею ім. Любомирських» (123 позиції), які прийняв керівник кабінету мистецтв Мечислав Гембарович [47, с. 20-22].

Таким чином у процесі націоналізації Бібліотека Дідушицьких втратила свою цілісність, була розформована не лише поміж установами м. Львова, а й поділена на кілька частин у межах Львівського філіалу Бібліотеки АН УРСР: першодруки були передані до відділу стародруків, книги — до відділів та кабінетів, графічні збірки — до відділу мистецтв, рукописи — до відділу рукописів [47, с. 189-192].

У період німецької окупації, на відміну від інших книгозбірень, які, згідно з розпорядженнями німецьких властей, були повернені їхнім власникам, Бібліотека Дідушицьких залишалася у фондах Оссолінеуму. Керівник II відділу Держбібліотеки м. Львова (Staatsbibliothek Lemberg) Мечислав Гембарович мав намір зберігати цю збірку в Оссолінеумі. Його задум підтримували Тадеуш Маньковський та Вацлав Ольшевич, рекомендуючи зберігати родинну збірку Дідушицьких у фондах Оссолінеуму на правах депозиту як окрему самостійну одиницю на зразок Бібліотеки Павликовських. Через ув'язнення поторицького ордината Володимира Дідушицького (молодшого) ця справа так і не була

полагоджена юридично [73, s. 120-121]. Незважаючи на це, упродовж липня-листопада 1943 р. тривали упорядкування архіву Бібліотеки Дідушицьких та підготовка інвентарного опису наявних одиниць зберігання. Упорядник архіву Поторицької бібліотеки, співробітник відділу рукописів Оссолінеуму, д-р Роман Гродецький у звіті за листопад 1943 р. писав про завершення роботи над описом рукописів Поторицької бібліотеки гр. Дідушицьких. За змістом документи були упорядковані за такими розділами: I. Література, наукова і шкільна; II. Історія; III. Література релігійно-теологічна, філософська, медична, «*militaria*», політичні листівки і т. п.; IV. «*Dzieduszyciana*». До інвентарного опису, який був готовий для передачі на оправу, було внесено 340 од. зб. та т. зв. «Теки Голембйовського» (теки I–XII) та «Теки *Miscellanea*» (I–VIII). Р. Гродецький підготував також список рукописів із збірки Дідушицьких, призначених «для можливої евакуації» [21]. Інвентарний опис архіву Бібліотеки Дідушицьких, який Р. Гродецький підготував у 1943 р., підтверджував факт існування «першого» опису фонду, оскільки він був забезпечений перевідною таблицею з посиланням на старі номери справ.

Фактично відразу після опрацювання архіву Бібліотеки Дідушицьких, у березні 1944 р. німці вивезли 30 рукописів, серед яких: особисті матеріали членів родини Дідушицьких («*Opis podróży Jerzego Dzieduszyckiego*»; «*Encyklopedia Tad. Dzieduszyckiego (A–K)*»; щоденники сейму за 1585, 1758 і 1780 рр.; документи і матеріали релігійного характеру, зокрема Євангеліє домініканське, збірки теологічних трактатів, молитовники; переклади латинських творів П. Кохановського, Й. Копчинського та ін.; щоденники та спогади учасника польського повстання 1831 р. генерала Юзефа Дверницького (1779–1857), а також рукопис Ю. Словацького «*Król Duch*» та ін. [52].

Та частина рукописної збірки Бібліотеки Дідушицьких, що залишалася в Оссолінеумі, зазнала значних пошкоджень — була перемішана та розсипана «внаслідок влямання з метою грабунку». Віціли деякі в'язки старих маєткових актів (Дідушицьких, Морських, Мйончинських), бухгалтерські і касові книжки. Деякі з них також були понижені, вирвані з оправ; була пошкоджена і певна кількість картонів і папок з актами адміністрації маєтків та папки з приватною кореспонденцією, а також листування з господарськими установами, банками. Значних пошкоджень зазнали

особисті документи окремих членів родини, протоколи родинної ради («Rady familijnej»), матеріали, які стосувалися музею і Бібліотеки Дідушицьких, палацу Дідушицьких і його інвентаря; рукописи спогадів, літературних і наукових робіт історичного та природничого характеру [8, арк. 1-3].

Наприкінці 1946 та в 1947 рр. тривала ретельна робота над вилученням рукописів Поторицької бібліотеки, призначених для передачі Польській Народній Республіці [50, арк. 8-20]. За нашими підрахунками, згідно з описом фонду, який опрацював Р. Гродецький, було вивезено 148 од. зб. [59].

Як виявилось, впродовж першого півріччя і двох місяців третього кварталу 1949 р., під час перенесення рукописних матеріалів до головного корпусу бібліотеки на вул. Оссолінських, 2, багато рукописів Бібліотеки Дідушицьких було серед неупорядкованих архівалій на вул. Оссолінських, 11. Саме тоді були знайдені «доповнення» до вже існуючих архівних збірок, кілька дрібних архівних фондів, а серед трьох великих була виявлена збірка Дідушицьких [53]. Цього ж року з відділу комплектування до відділу рукописів надійшла частина фонду Дідушицьких: «обіжники політичної влади в Галичині» за 1789–1849 рр. [34]. Серед облікових та довідкових матеріалів у відділі рукописів були наявні старі інвентарі і тимчасові відомості про рукописну збірку Дідушицьких.

У 1948 р. і 1949 р. були здійснені спроби упорядкування архівного фонду Дідушицьких. Розроблялася схема систематизації, зокрема вона стосувалася поділу документів на: майнові справи (загалом), маєтки Дідушицьких «давні і ті, що вони одержали в спадщину або посаг»; господарської адміністрації (цілого маєтку та ординації), ключів і фільварків: а) рільниче господарство, б) лісове господарство, в) «годовляне» господарство, г) промислові підприємства («Ванда» і «Сас»), д) палац Дідушицьких, е) бібліотека і музей, ж) особисті рахунки членів родини Дідушицьких, з) податкові справи, страхування, і) парцеляція, к) справи маєтків Сапіги (кураторія Дідушицьких); а) справи кредитові, б) відносини з банками, в) бухгалтерія, г) касові книжки та допоміжні матеріали до них, д) калькуляція, е) рахунки домашнього господарства, ж) інші рахунки. Серед «інших» матеріалів — листування (за винятком кореспонденції, яка була прилучена до актів адміністрації як додаток). Особиста кореспонденція: Магдалени

Морської, Володимира Дідушицького (старшого), Альфонсини Дідушицької, Володимира Дідушицького (молодшого) та ін. членів родини, а також окремі збірки становили матеріали «двох службовців адміністрації маєтків»: Нікодима Соханика, Валентина Худзікевича. Окремий розділ мали створити матеріали: Володимира Дідушицького (старшого) — «по господарчо-політичним питанням» та діяльність його в сеймі, матеріали до історії суспільно-господарських питань в Галичині, а також матеріали, що стосувалися діяльності Бібліотеки і Музею Дідушицьких, чернетки листів та матеріали з біографічними даними про рід Дідушицьких (метрики, свідоцтва та ін.), рукописи спогадів, записки різного змісту, рукописи наукового і літературного змісту, копії різних статей, поезії. Окремі розділи мали становити: плани та схеми маєтків, фотографії та ін. Всі ці матеріали охоплювали 1695–1939 рр. [8, арк. 1-3].

З 1951 р. над упорядкуванням родинного архіву Дідушицьких почали працювати нештатні співробітники Львівської філії Бібліотеки АН УРСР. Ці архіви становили значний науковий інтерес для вивчення економічного та політичного розвитку Галичини і Польщі до 1939 р. Систематизація та упорядкування архіву Дідушицьких продовжувалися і в наступні роки. Від 1952 р. до 1954 р. його опрацьовував 76-річний співробітник відділу рукописів Казимир Гебултовський. Результати роботи над архівом були частково озвучені 22 лютого 1955 р. на одному з чергових засідань Президії Львівського філіалу Бібліотеки Академії наук УРСР. Зокрема, завідувач відділу рукописів Т. Козачук повідомила, що під час опрацювання архіву Дідушицьких виявлено цінні матеріали до історії міста Львова XVI, XVII і XIX ст. Починаючи з 1968 р., упродовж 15 років опрацювання архіву здійснював науковий співробітник відділу рукописів Є. Гуменюк [36]. З опрацюванням окремих описів фонду документальний комплекс Дідушицьких поступово входив до наукового обігу.

На сьогодні фонди Бібліотеки Дідушицьких та її збірок розпорошені по різних інституціях та приватних архівах Польщі та України [72, s. 277-284]. Документальна спадщина родини Дідушицьких зберігається у Національній Бібліотеці у Варшаві, Національному Закладі ім. Осолінських у Вроцлаві. Документи про суспільно-політичну діяльність В. Дідушицького, членів сім'ї та споріднених родів Дзялинських, Мйончинських та ін., що охоплюють

1612–1929 рр., зберігаються у Центральному державному історичному архіві України у м. Львові [65, с. 247-248; 72, с. 277-294]. Частина рукописної збірки Дідушицьких, яка зберігається у фондах відділу рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника (тепер фонд № 45 «Дідушицькі, графи, власники маєтків у Галичині, XVI–XX ст.»), сформована із чотирьох описів:

перший опис (872 од. зб.; 1527–1943 рр.) складається з рукописних книг та окремих документів з історії, белетристики, літератури теологічного та філософського характеру;

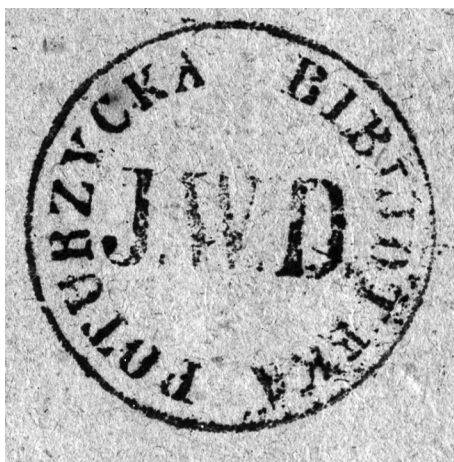
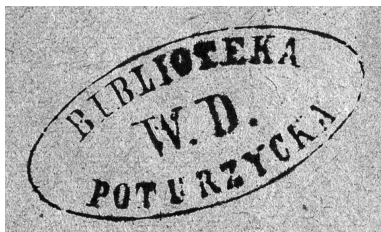
другий опис (945 од. зб.; 1576–1939 рр.) містить колекцію автографів, документів, рукописів творів визначних письменників. Серед епістолярної спадщини наявне листування М. Дідушицького та його літературні твори. Значний відсоток листування стосується Бібліотеки Дідушицьких;

третій опис (2 332 од. зб.; 1552–1939 рр.) охоплює переважно родинно-маєткові та особисті матеріали членів родини Дідушицьких та споріднених з ними родів: Мйончинських, Дзялинських, Морських (свідoctва, шлюбні контракти, заповіти та ін.), а також матеріали громадської та господарської діяльності. Зокрема, матеріали до історії Бібліотеки та природничого Музею Дідушицьких;

четвертий опис (4 825 од. зб.; 1767–1939 рр.) містить листування членів родини Дідушицьких.

Варто зазначити, що у фондах відділу рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника зберігся значний комплекс документів та матеріалів до історії становлення та розвитку Бібліотеки Дідушицьких. Зокрема: Акти бібліотеки за 1909–1936 рр. [1]; Головна інвентарна книга по 1920 р. [3]; журнал обліку закуплених книг за 1904–1913 рр. [11], журнал обліку книг, які надійшли впродовж 1898–1920 рр. [12], журнал реєстрації нових надходжень за 1860–1867 рр. [13]; журнали обліку випозичених книг Поторицької бібліотеки, 1861–1868 рр. [9] та 1868–1901 рр. [10; 19]; звіти, списки книг, розписки та ін. 1909–1936 рр. [25], у т. ч. «książki ruskie» [25, арк. 16-17 зв.] «książki rosyjskie» [25, арк. 18-19]; інвентарні книги [26; 27], інвентарний опис збірки рукописів [59]; каталог колекцій карт [30] і автографів польських королів [29]; каталог підручної бібліотеки, 1884 р. [31]; каталог польської літератури від 1873–1909 рр. [32], каталог французьких книг [33]; книга обліку нових надходжень за 1867–1896 рр. [35]; кореспонденція

дирекції бібліотеки за 1888–1919 рр. [37], 1925–1937 рр. [38], 1920–1938 рр. [39], 1920–1936 рр. [40], 1926–1938 рр. [41]; опис бібліотеки Климентини Мйончинської [51] і список книг Барбари Дідушицької, подарованих Поторицькій бібліотеці 20 липня 1914 р. [60]; реєстри книжок і рахунки книгарень; реєстри дипломів та пергаментів (у т. ч. каталог книг спадщини Т. Дідушицького) та ін. [49]; тематичні каталоги: латинських і грецьких книг [62], польських книг [63; 64]; «Щоденник Поторицької бібліотеки 1855–1861 рр.» [46], переклади пергаментних документів Бібліотеки Дідушицьких, які здійснив Ю. Лозинський у 1857 р. [45] та у 1861 р. — Л. Татомир [61]. Заслуговує на увагу і звіт про бібліотеку Музею Дідушицьких [14] та інші історичні джерела. Наведений вище перелік збережених матеріалів до історії Бібліотеки Дідушицьких дає підстави для відтворення та здійснення реконструкції книгозбірні, яка становить значну історичну цінність.

1. Акти Поторицької бібліотеки (звіти бібліотекарів, інвентарні описи, списки нових надходжень 1909–1936 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 1, од. зб. 1003. — 61 арк.
2. Анкета за 1934 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1880. — Арк. 4.
3. Головна інвентарна книга Поторицької бібліотеки по 1920 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1860. — 391 арк.
4. *Дзьобан О.* Архів Дідушицьких — джерело до господарської історії Галичини / *Олександр Дзьобан* // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 20-21 верес. 1996 р. / упоряд. *М. М. Трегуб*; редкол.: *О. О. Дзьобан* (відп. ред.), *М. М. Трегуб*, *Т. М. Гуцаленко*, *В. Я. Фрис*, *П. Г. Баб'як*, *О. П. Осадя*, *О. В. Чекайло*; наук. консульт.: *М. М. Романюк*; рецензент *О. Я. Мацюк*. — Львів, 1999. — С. 422-433.
5. *Дзьобан О. О.* Дзедушицький Войцех / *О. О. Дзьобан* // Енциклопедія Сучасної України. — Київ, 2007. — Т. 7. — С. 546.
6. Диплом почесного члена Польського наукового Геральдичного товариства у Львові // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1881. — Арк. 36.
7. Довідка керівника відділу рукописів Львівського філіалу Бібліотеки АН УРСР С. Інґльота // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження), од. зб. 5395. — Арк. 50.
8. Довідка про архів Дідушицьких [1950-ті рр.] // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Справа фонду 45 (Дідушицькі). — 7 арк.
9. Журнал обліку випозичених книг Поторицької бібліотеки, 1861–1868 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1868. — 102 арк.
10. Журнал обліку випозичених книг Поторицької бібліотеки, 1868–1901 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1869. — 133 арк.
11. Журнал обліку закуплених книг Поторицької бібліотеки, 1904–1913 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1866. — 28 арк.
12. Журнал обліку книг, які надійшли до Поторицької бібліотеки, 1898–1920 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1865. — 38 арк.

13. Журнал реєстрації нових надходжень, 1860–1867 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1862. — 96 арк.
14. Звіт бібліотекаря про бібліотеку природничого музею, 1932–1935 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 1, од. зб. 1003. — Арк. 1-2 зв.
15. Звіт з побіжного огляду Поторицької бібліотеки дня 5.II.1940 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження), од. зб. 5395. — Арк. 47.
16. Звіт за роботу працівників відділу рукописів філії бібліотеки АН УРСР на вул. Осолінських, 2 за місяць квітень 1940 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження), од. зб. 5387. — Арк. 21-23.
17. Звіт за роботу працівників відділу рукописів філії бібліотеки АН УРСР на вул. Осолінських, 2 за місяць травень 1940 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження), од. зб. 5387. — Арк. 24-26.
18. Звіт Поторицької бібліотеки за 1911 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 1, од. зб. 1003. — Арк. 7-7 зв.
19. Звіт про рух книжок і життя Поторицької Бібліотеки, 1870 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1867. — Арк. 3-3 зв.
20. Звіт про стан бібліотеки, 1 січня 1914 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 1, од. зб. 1003. — Арк. 8 зв.
21. Звіт Романа Гродецького за листопад 1943 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження), од. зб. 5387. — Арк. 54-54 зв.
22. Звіт Управи Поторицької бібліотеки гр. Дідушицьких за час від 15.02.1925 до 1.07.1927 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1880. — Арк. 1-3.
23. Звіти, анкети про стан і роботу Поторицької бібліотеки, 1925–1939 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1880. — 36 арк.
24. Звіти за квітень місяць 1940 р. про перевезення бібліотек до Львівського філіалу Бібліотеки АН УРСР // ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження), од. зб. 5381. — Арк. 13-14.

25. Звіти, списки книг, розписки та ін., 1909–1936 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 1, од. зб. 1003. — 61 арк.
26. Інвентар бібліотеки Дідушицьких, А–Z // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1859. — 214 арк.
27. Інвентар книг Поторицької бібліотеки // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1861. — 492 арк.
28. Історична довідка про Поторицьку бібліотеку // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1880. — Арк. 12-13 зв.
29. Каталог автографів польських королів Поторицької бібліотеки // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1870. — Арк. 23-24 зв.
30. Каталог колекції карт Поторицької бібліотеки // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1870. — 22 арк.
31. Каталог підручної бібліотеки, 1884 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1874. — 87 арк.
32. Каталог польської літератури від 1873–1909 рр. у фондах Поторицької бібліотеки // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1871. — Арк. 217 арк.
33. Каталог французьких книг Поторицької бібліотеки 1873–1909 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1873. — 76 арк.
34. Книга надходжень рукописних матеріалів рукописного відділу Бібліотеки АН УРСР від 1949 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження), од. зб. 3896/51. — Арк. 2 зв.
35. Книга обліку нових надходжень до Поторицької бібліотеки, 1867–1896 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1863. — 70 арк.
36. Книга протоколів виробничих нарад відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН УРСР, 1968–1981 рр.) // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження), од. зб. 5404. — 88 арк.
37. Кореспонденція дирекції Поторицької бібліотеки, 1888–1919 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1881. — 72 арк.

38. Кореспонденція Поторицької бібліотеки, 1925–1937 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 1, од. зб. 1004. — 22 арк.
39. Кореспонденція Поторицької бібліотеки, 1920–1938 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 1, од. зб. 1005. — 47 арк.
40. Кореспонденція Поторицької бібліотеки, 1920–1936 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 1, од. зб. 1006. — 30 арк.
41. Кореспонденція Поторицької бібліотеки, 1926–1938 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 1, од. зб. 1007. — 17 арк.
42. *Кунанець Н. Е.* Наукові бібліотеки Львова (1784–1939). Особливості становлення і розвитку, формування фондів та колекцій / *Н. Е. Кунанець*. — Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2010. — 241 с.
43. Лист директора Львівського філіалу Бібліотеки АН УРСР Зайкіна Я. І. до Комісії з охорони пам'яток культури при Тимчасовому управлінні у Львівській області // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження), од. зб. 5395. — Арк. 49.
44. Лист доктора Мар'яна дес Логеса до редакції «*Nauki Polskiej*» у Варшаві від 06.10.1928 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1880. — Арк. 30-32 зв.
45. *Лозинський Юзеф*. Пергаментні документи Поторицької бібліотеки, 1857 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 1, од. зб. 305. — 86 арк.
46. *Лозинський Юзеф*. Щоденник Поторицької бібліотеки, 1855–1861 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 1, од. зб. 304. — 137 арк.
47. Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: переміщення і втрати фондів. — Т. 1 (1939–1945) : зб. док. і матеріалів / [упоряд.: *Галина Сварник* (керівник), *Роман Дзюбан*, *Маргарита Кривенко*, *Леся Кусий*, *Володимир Муравський* ; наук. ред.: *Ярослав Дашкевич*, *Мирослав Романюк*, *Галина Сварник*] ; НАН України, ЛННБ України ім. В. Стефаника, Наук.-дослід. від. іст. колекцій. — Львів, 2010. — 620 с. — [Джерелознавча серія].
48. Матеріали в справі штату Поторицької бібліотеки 1898/99, 1929/1934 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1882. — 16 арк.

49. Матеріали збірки Бібліотеки Дідушицьких // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 1, од. зб. 303. — 103 арк.
50. Нумерований каталог рукописів, переданих у Польську Народну Республіку за 1947 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 145. — 37 арк.
51. Опис бібліотеки Климентини Мйончинської, подарованої Поторицькій бібліотеці, 1914 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1878. — 20 арк.
52. Перелік рукописів, вивезених за наказом німецької влади з Оссолінеуму у березні і квітні 1944 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 29 (Возняк М.), оп. 1, спр. 787. — Арк. 29.
53. Перелік рукописів, перенесених з приміщення по вул. Стефаника, 11, 1949 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження), од. зб. 5400. — Арк. 13.
54. План праці відділу комплектування на II чвертьріччя 1940 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9 (Окремі надходження), од. зб. 5380. — Арк. 6.
55. Правила випозичання книг Поторицької бібліотеки // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1867. — Арк. 1-2.
56. *Рейзес-Дзедушицький Є.* Юзеф Лозінський — співзасновник Потужницької бібліотеки у Львові / *Єжи Рейзес-Дзедушицький* // Бібліотечний вісник. — 2008. — № 4. — С. 42-50.
57. *Смірнов Ю.* Палац на Курковій. Львівська резиденція графів Дідушицьких / *Смірнов Юрій* // Галицька брама (Львів). — 2007. — № 11-12 (155-156).
58. *Смірнов Ю.* Дідушицьких палац / *Юрій Смірнов, Христина Харчук* // Енциклопедія Львова / за ред. *А. Козицького*. — Львів : Літопис, 2008. — Т. 2. — С. 87-89.
59. Список рукописів Поторицької бібліотеки Дідушицьких, складений у липні 1943 р. проф. Романом Гродецьким // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 1, спр. 1034. — 81 арк.
60. Список книг Барбари Дідушицької, 1914 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1878. — Арк. 17-20.
61. *Татомир Люціан.* Переклади пергаментних документів Поторицької бібліотеки, 1861 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 1, од. зб. 305. — Арк. 88-93.

62. Тематичний каталог латинських і грецьких книг Поторицької бібліотеки // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1872. — 36 арк.
63. Тематичний каталог польських книг Поторицької бібліотеки. Т. 1 // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1877. — 166 арк.
64. Тематичний каталог польських книг Поторицької бібліотеки. Т. 2 // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45 (Дідушицькі), оп. 3, од. зб. 1876. — 52 арк.
65. Центральний державний історичний архів України, м. Львів : путівник. — Львів ; Київ, 2001. — 387 с.
66. *Швець Н.* Бібліотеки / *Наталія Швець* // Енциклопедія Львова / за ред. *Андрія Козицького* та *Ігоря Підкови*. — Львів : Літопис, 2007. — Т. 1. — С. 233.
67. *Chwalewik E.* Zbiory Polskie (Archiwa, biblioteki, gabinety, galerje, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie w układzie alfabetycznym według miejscowości / *Edward Chwalewik* ; Wydano z zapomogi Kasy Pomocy dla osób pracujących na polu naukowym imienia prof. d-ra Józefa Mianowskiego. — Stołeczne miasto Warszawa, 1916. — 297 s.
68. *Chwalewik E.* Zbiory Polskie (Archiwa, biblioteki, gabinety, galerje, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie w porządku alfabetycznym według miejscowości ułożone) / *Edward Chwalewik*. — Warszawa ; Kraków : Wyd-wo J. Mortkowicza, Tow-wo wyd. w Warszawie, 1926. — Т. I. — 490 s.
69. *Des Loges M.* Biblioteka Ordynacji Hr. Dzieduszyckich / *M. Des Loges* // Publiczne Biblioteki Lwowskie. Zarys dziejów / pod red. *L. Bernackiego*. — Lwów, 1926.
70. *Kantecki K.* Z autografów biblioteki Poturzyckiej [Dzieduszyckich] / *K. Kantecki* // Przewodnik Naukowo-literacki, 1878. — 19 s.
71. *Karolczak K.* Mecenat kulturalno-naukowy Włodzimierza Dzieduszyckiego (1825–1899) / *Kazimierz Karolczak* // Львів: місто — суспільство — культура : зб. наук. праць / за ред. *Мар'яна Мудрого* ; Вісник Львівського ун-ту. Сер. історична. Спеціальний випуск. — Львів : ЛДУ ім. Івана Франка, 1999. — Т. 3. — С. 316-332.
72. *Karolczak K.* Dzieduszyccy. Dzieje rodu. Linia poturzycko-zarzecka / *Kazimierz Karolczak*. — Kraków : Wyd-wo Naukowej Akademii Pedagogicznej, 2001. — 329 s.
73. *Matwijów M.* Zakład Narodowy imienia Ossolińskich w latach 1939–1946 / *Maciej Matwijów*. — Wrocław : T-wo Przyjaciół Ossolineum, 2003. — 350 s.